

**NORMATIVNO-
PRAVNI PRIKAZ
STATUSA IMAMA
U STRUKTURI
ISLAMSKE
ZAJEDNICE**

Mensur KARADŽA

Uvod

Imam je vjerski službenik kome vrhovni vjerski poglavar daje šerijatsko-pravno ovlaštenje da obavlja poslove koji se posebno propisuju normativnim aktima kojima se uređuje unutrašnja organizacija zajednice i nadležnosti njenih organa i ustanova.

U strukturi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imam može biti ona osoba koja ima propisanu školsku spremu i koja ima šerijatsko-pravno ovlaštenje da obavlja poslove imama, a koje, u vidu dekreta i murasele, daje Rijaset Islamske zajednice, odnosno reisu-l-ulema.

Položaj imama u strukturi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini regulisan je Ustavom Islamske zajednice¹, Pravilnikom o organizaciji i radu medžlisa², Pravilnikom o imamima³, pojedinačnim odlukama Rijaset Islamske zajednice, te Pravilnikom o radu i sistematizaciji radnih mjesta kojeg svaki medžlis pojedinačno donosi za svoje potrebe. Ovaj prikaz položaja imama u strukturi Islamske zajednice se temelji na navedenim normativnim aktima.

Ustav Islamske zajednice pojam imama tretira samo u kontekstu ustrojstva Islamske zajednice, navodeći da je imam član džematskog odbora po položaju, te da se brine o vjerskom životu u džematu, vodi matične knjige džemata i predstavlja džemat u stvarima vjere⁴.

Pravilnikom o organizaciji i radu medžlisa, pored položaja imama u organima medžlisa, bio je normiran ukupni pravni položaj imama u strukturi Islamske zajednice. Donošenjem Pravilnika o imamima stavljen su van snage odredbe koje su se ticale pravnog položaja i statusa imama a koje su se nalazile u drugim normativnim aktima.

Uslovi za prijem u službu

Zvanje imama, hatiba i muallima su sticali svršeni medresa, najprije samo Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, a potom i svršeni drugih medresa koje su reaktivirane tokom i nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu. Završetak medrese i sticanje ovog zvanja je bio dovoljan uvjet za primanje u službu i obavljanje poslova imama, hatiba i muallima.

Zbog sve odgovornije uloge imama i sve većih potreba i zahtjeva džemata ukazala se i veća potreba Zajednice za visokoobrazovanim kadrom. Stoga je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini pristupila reformi svoga obrazovnog sistema u dijelu koji se odnosi na školovanje vjerskih službenika, prvenstveno imama, hatiba i muallima. Zvanje imama, hatiba i muallima se više ne može steći završavanjem jedne od medresa, nego se to zvanje stiče isključivo završetkom Fakulteta islamskih nauka, a takav status imaju i svršeni drugih islamskih fakulteta u inostranstvu priznatih od strane Islamske zajednice, odnosno koji nostrificiraju diplomu na Fakultetu islamskih nauka.

Dakle, za imama u strukturi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini može biti postavljeno lice koje ima završen Fakultet islamskih nauka, odnosno drugi priznati islamski fakultet uz prethodno završenu medresu.

Imajući u vidu veliki broj imama sa srednjom stručnom spremom, a s ciljem poboljšanja kvalifikacione strukture, Pravilnikom je predviđeno da su svi imami koji imaju zasnovan radni odnos sa srednjom stručnom spremom, a koji imaju manje od deset godina imamskog, hatibskog i muallimskog staža, dužni završiti studij na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu. Rok za završetak jedne godine fakulteta je najviše dvije godine.

Radno-pravni status

Prijem u službu imama vrši se temeljem javnog konkursa. Konkurs raspisuje medžlis koji ima potrebu za prijemom i konkurs se, u pravilu, objavljuje u Islamskim informativnim novinama *Preporod*. Nakon izbora kandidata medžlis je dužan uputiti zahtjev Rijasetu Islamske zajednice za postavljenje izabranog kandidata. Rijaset, ukoliko ne postoje smetnje za postavljenje, donosi dekret o postavljenju kojeg potpisuje reisu-l-ulema. Na taj način se izabranom kandidatu daje dozvola i šerijatsko ovlaštenje za obavljanje imamske službe. Dekret o postavljenju predstavlja uslov za zaključivanje ugovora o obavljanju imamske službe kojeg kandidat potpisuje sa medžlisom kao poslodavcem, i kojim se regulišu međusobna prava i obaveze.

Kandidati koji prvi put stupaju u imamsku službu imaju status imama – pripravnika. Oni dobivaju dekret na period od jedne godine tokom koje se osposobljavaju za samostalno

1 Glasnik RIZ-e u BiH br. 11-12/97

2 Glasnik RIZ-e u BiH br. 5-6/99

3 Glasnik RIZ-e u BiH br. 4-5/2008

4 Član 37. Ustava

obavljanje imamske službe. Nakon isteka pripravnčkog staža dužni su položiti stručni ispit koji predstavlja uslov za dobivanje stalnog postavljenja u svojstvu imama.

Stručni ispit su dužni položiti svi imami i on se polaže prema Pravilniku o stručnom ispitu kojeg donosi Rijaset.

Opšti uslovi za prijem u službu su:

- da je državljanin BiH ili da je bošnjačkog porijekla,
- da je pripadnik Islamske zajednice i da je dobrog moralnog vladanja,
- da je tjelesno i duševno sposoban za službu,
- da ima dokaz o stručnoj osposobljenosti za radno mjesto na koje se postavlja,
- da se protiv njega ne vodi krivični postupak za krivična djela koja ga čine nepodobnim za obavljanje imamske službe,
- da je navršio 18 godina života.

Posebni uvjeti propisuju se ovim pravilnikom ili aktom o sistematizaciji, u skladu sa ovim pravilnikom.

Kao dodatni uslov za glavnog imama Pravilnikom je propisano i da kandidat mora imati najmanje pet godina radnog iskustva u vršenju imamske službe.

Medžlis Islamske zajednice je poslodavac imamu te je imam ovlašten da svoja prava iz radnog odnosa ostvaruje u medžlisu. Medžlis kao poslodavac sa imamom kao zaposlenikom zaključuje ugovor o obavljanju imamske službe kojim se regulišu međusobni odnosi i prava i obaveze koje proizilaze iz radnog odnosa. Uslov za zaključenje ugovora o obavljanju imamske službe je da kandidat dobije dekret o postavljenju. Prava iz radnog odnosa propisana su po uzoru na standard ovih prava koja su uređena državnim propisom kojim se regulišu radni odnosi. Tako, svaki imam ima pravo na platu, pravo na godišnji odmor, sedmični odmor, plaćeno odsustvo u propisanim slučajevima, pravo na penzijsko-invalidsko i zdravstveno osiguranje itd.

Isplatu plate vrši medžlis, a da li se plata obezbjeđuje isključivo iz sredstava džemata u kome imam radi ili iz drugih sredstava medžlisa zavisi od toga da li je medžlis izvršio centralizaciju finansijskog poslovanja ili nije. Državnim Zakonom o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica koji je donesen 2004. godine država se obavezala plaćati doprinose za penzijsko-invalidsko i zdravstveno osiguranje svih vjerskih službenika. Iako još uvijek nije po-

čela implementacija ove zakonske obaveze, sigurno je da će njenom realizacijom značajno biti rasterećeni budžeti medžlisa.

Obavljanje imamske službe, odnosno ugovor o obavljanju imamske službe prestaje: smrću imama, sporazumom medžlisa i imama, ispunjavanjem uvjeta za ostvarivanje prava na starosnu penziju u skladu s radnim zakonodavstvom u BiH, ukoliko se medžlis i imam drugačije ne dogovore, danom dostavljanja pravosnažnog rješenja o utvrđivanju gubitka radne sposobnosti, otkazom imama, izricanjem disciplinske mjere otkaza ugovora – danom pravosnažnosti odluke, upućivanjem na izdržavanje kazne zatvora preko tri mjeseca U svim navedenim slučajevima medžlis je dužan podnijeti Rijasetu obrazložen zahtjev za razrješenje, pa tek na osnovu dekreta o razrješenju kojeg donosi Rijaset medžlis će provesti proceduru za prestanak radnog odnosa imama i izvršiti njegovo objavljanje sa penzijsko-invalidskog i zdravstvenog osiguranja.

Dužnosti imama

Pored već navedene ustavne odredbe prema kojoj “imam brine o vjerskom životu u džematu, vodi matične knjige džemata i predstavlja džemat u stvarima vjere“, Pravilnikom o imamima je propisano da dužnosti imama imaju trojak karakter jer se “pod pojmom imam podrazumijeva lice koje obavlja imamske, hatibske i muallimske poslove”⁵. Propisano je da, pored ostalog, imam: održava mektebsku nastavu po utvrđenom planu i programu i po udžbenicima koji su za to određeni, podnosi izvještaj glavnom imamu o stanju mektepske nastave dva puta godišnje, u dogovoru s medžlisom Islamske zajednice i roditeljima polaznika mektepske nastave rješava sva pitanja koja se pojave a od značaja su za održavanje mektepske nastave, predvodi džemat u obavljanju namaskih vaktova u džamiji ili mesdžidu, održava vazove u džamiji ili mesdžidu, održava hutbe za vrijeme džuma-namaza i bajram-namaza i predvodi džemat, klanja džena-namaza i obavlja druge obrede umrlim muslimanima, radi na populariziranju i distribuiranju islamske štampe koju izdaje ili preporučuje Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, vodi matične knjige džemata i ljetopis džamije, upućuje muslimane na značaj vakufa i drugih vidova pomoći za potrebe Islamske zajednice, prati islamsku literaturu u cilju svog boljeg islamskog

⁵ Član 50. Pravilnika o imamima

obrazovanja i stečena znanja primjenjuje u praksi, nosi imamsku uniformu pri obavljanju vjerskih obreda i u svakoj prilici i na svakom mjestu čuva ugled vjerskog službenika, obavlja šerijatska vjenčanja u svome džematu po ovlaštenju glavnog imama.

Propisana je i obaveza imama da prisustvuju stručnim seminarima i drugim vidovima stručnog usavršavanja koje će se raditi prema posebnom programu kojeg je obavezan da donese Rijaset.⁶

Treba napomenuti da je jedna od novina aktuelnog Pravilnika o imamima, pored donošenja programa stručnog usavršavanja, čije se donošenje očekuje, i obaveza ocjenjivanja imama. Članovima 37-39 Pravilnika, predviđeno je da se vrši ocjenjivanje imama na kraju svake godine. Predviđeno je da ocjenjivanje vrši glavni imam ili komisija koju on formira. Imam nezadovoljan ocjenom može se žaliti Rijasetu čija je odluka konačna. Imam koji dvije godine uzastopno bude ocijenjen ocjenom nedovoljan može biti razriješen dužnosti imama.

Disciplinska odgovornost

Pravilnikom su propisane lakše i teže povrede radne dužnosti i radne discipline. Zbog povrede neke od propisanih obaveza, a s ciljem utvrđivanja odgovornosti za povredu, predviđeno je vođenje disciplinskog postupka, odnosno postupka za utvrđivanje disciplinske odgovornosti. Prijavu podnosi neposredni rukovodilac tj. glavni imam, a informacije i saznanja o povredi može podnijeti svako zainteresirano lice. Prijava mora biti obrazložena i treba sadržavati činjenično stanje i dokaze kojima se potkrepljuju navedene činjenice.

⁶ Član 23. Pravilnika o imamima

Disciplinski organi su: Disciplinska komisija međžlisa, Disciplinska komisija Rijaseta i Rijaset Islamske zajednice. Za lakše povrede radne dužnosti i radne discipline postupak vodi Disciplinska komisija međžlisa, a po žalbi na odluku ove komisije drugostepeni organ je Disciplinska komisija Rijaseta čija je odluka konačna. Za teže povrede radne dužnosti postupak u prvom stepenu vodi Disciplinska komisija Rijaseta, a po žalbi odlučuje sam Rijaset na sjednici, i ta odluka je konačna.

Ukoliko se utvrdi odgovornost za učinjeni disciplinski prekršaj službeniku se može izreći: pismeno upozorenje i ukor, umanjenje plaće, premještaj i otkaz ugovora o obavljanju imamske službe uz mogućnost izricanja privremene ili trajne zabrane vršenja imamske službe. Imamu protiv kojeg se vodi postupak mora se omogućiti da iznese svoju odbranu i predloži izvođenje dokaza kojima će potvrditi navode iz svoje odbrane. Onemogućavanje iznošenja svoje odbrane predstavljalo bi teško kršenje prava imama.

Zaključak

Zbog unaprijed određenih limita za ovaj članak, on predstavlja samo sumaran prikaz normativne osnove statusa imama u strukturi Islamske zajednice.

S obzirom na ukupne prilike, kako u pogledu organizacione strukture i funkcioniranja Islamske zajednice, tako i na ukupan ambijent u kojem radi Islamska zajednica, njeni organi i službenici, ali i njeni pripadnici, i u kojem se provodi njena misija, smatramo da postoji zadovoljavajući pravni okvir kada je u pitanju status imama, koji se svakako, u skladu sa potrebama, može mijenjati i poboljšavati.